

<https://doi.org/10.15407/socium2022.02.085>
УДК 355.01:316.485.26: 303.832

Creative Commons Attribution 4.0 International

Хижняк Л.М., д-р соціол. наук, проф., професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 6, Харків, 61022, Україна, email: l.khyzhniak@karazin.ua, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4966-3203>,

Сичова В.В., д-р наук з держ. упр., проф., професор кафедри соціології управління та соціальної роботи Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 6, Харків, 61022, Україна, email: v.sychova@karazin.ua, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5001-8389>,

Хижняк О.В., д-р соціол. наук, доц., начальник управління міжнародних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 6, Харків, 61022, Україна, email: o.khyzhniak@karazin.ua, ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-5729-2783>

ВРАЗЛИВІСТЬ УЯВИ СОЦІАЛЬНИХ АНАЛІТИКІВ ПРО ВІЙНИ: МОЖЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ

Стаття присвячена соціальній аналітиці з проблем війни та розбудови миру. На основі використання аналітико-описового, компаративістського методів, а також методу класифікації війну досліджено як феномен, поняття, практику цифрового суспільства, соціальну проблему. Авторами узагальнено концептуалізацію війни в оптиці основних теоретико-методологічних підходів: філософського, історичного, соціологічного, економічного, соціально-психологічного, політичного, етико-культурного. Виокремлено спільні риси цих підходів. По-перше, практично в усіх зазначених підходах робиться спроба аналітичної уяви про війни. По-друге, тема війни розглядається в системній дихотомії “війна – мир”. По-третє, зосереджено увагу на гібридності сучасних форм війни та миру. По-четверте, відбувається активний пошук механізмів переходу від “культури війни” до “культури миру”. Такими механізмами, насамперед, є протидія мілітаризованому світогляду завдяки поширенню ідеї миру, знань про мир і активної толерантності; формування нового світового порядку та його інституційного оформлення; професіоналізація аналітичних спільнот; медіатизація результатів аналітичної діяльності в умовах цифровізації різних сфер суспільного життя. Результат і новизна дослідження полягає у визначенні авторами таких основних типів вразливості уяви аналітиків про війни: вразливість, зумовлена неготовністю (як професійно-кваліфікаційною, так і особистісною) експертів співпрацювати в міждисциплінарному просторі; інформаційно-комунікативна вразливість; вразливість соціально-технологічна; вразливість, зумовлена несформованістю аналітичних спільнот і слабкою їх затребуваністю й інституційною підтримкою. Розроблено вимоги до аналітиків з питань війни та миру як фахівців у сфері інформаційно-аналітичної діяльності. Сфери застосування результатів – інформаційний консалтинг, освіта, державне управління, мас-медіа. Перспективи подальших наукових розвідок – подальше поглиблене дослідження ролі соціології війни та соціології на війні в інформаційній складовій війни та миру.

Ключові слова: війна, гібридна війна, інформаційна війна, культура війни, культура миру, світовий порядок, демілітаризація світогляду, соціальна аналітика, аналітики як суб’єкти інформаційних відносин, вразливість уяви аналітиків, аналітична соціологія, інформаційно-аналітична компетентність, цифрова компетентність.

Khyzhniak L.M., Dr Habil (Sociology), Full Professor, Professor of the applied sociology and social communications department, V.N. Karazin Kharkiv National University, 6, Freedom Square, Kharkiv, 61022, Ukraine, email: l.khyzhniak@karazin.ua, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4966-3203>,

© Хижняк Л.М., Сичова В.В., Хижняк О.В., 2022

Sychova V.V., Dr Habil (Public Administration), Full Professor, Professor of sociology of management and social work Department, V.N. Karazin Kharkiv National University, 6, Freedom Square, Kharkiv, 61022, Ukraine, email: v.sychova@karazin.ua, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5001-8389>,

Khyzhniak O.V., Dr Habil (Sociology), Associate Professor, head of the international relations office V.N. Karazin Kharkiv National University, 6, Freedom Square, Kharkiv, 61022, Ukraine, email: o.khyzhniak@karazin.ua, ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-5729-2783>

VULNERABILITY OF SOCIAL ANALYSTS' PERCEPTIONS OF WAR: OPPORTUNITIES TO OVERCOME

The article is devoted to the social analysis of problems of war and peacebuilding. Based on the use of analytical-descriptive, comparative methods, as well as the method of classifications, war has been studied as a phenomenon, a concept, a practice of digital society and a social problem. The authors generalise the conceptualisation of war in the optics theoretical and methodological approaches: philosophical, historical, sociological, economic, socio-psychological, political, ethical, and cultural. The common features of these approaches are highlighted. First, almost all these approaches attempt an analytical view of war. Secondly, the theme of war is considered in the systemic dichotomy "war – peace". Third, the focus is on the hybridity of modern forms of war and peace. Fourth, there is an active search for mechanisms to move from a "culture of war" to a "culture of peace". Such mechanisms are primarily counteraction to the militarized worldview through the spread of the idea of peace, knowledge of peace and active tolerance; formation of new world order and its institutional design; professionalisation of analytical communities; mediatization of the results of analytical activities in the context of digitalisation of various spheres of public life. The result and novelty of the study is to identify the authors of such basic types of the vulnerability of analysts' perceptions of war, namely: vulnerability due to unwillingness (both professional and personal and personal) of experts to cooperate in an interdisciplinary space; information and communication vulnerability; socio-technological vulnerability; vulnerability due to the lack of analytical communities and their weak demand and institutional support. Requirements for analysts on war and peace as specialists in information and analytical activities have been developed. Areas of application of results – information consulting, education, public administration, mass media. Prospects for further scientific research – further in-depth research of the role of sociology of war and sociology of war in the information component of war and peace.

Keywords: war, hybrid war, information war, culture of war, culture of peace, world order, demilitarisation of world outlook, social analytics, analysts as subjects of information relations, vulnerability of analysts' imagination, analytical sociology, information-analytical competence, digital competence.

У сучасному українському суспільстві, яке протягом останніх восьми років перебуває в стані війни, актуальними є питання аналітичної підтримки формування та аналітично-інформаційного супроводу воєнної політики [1]. Затребуваною стає не лише військова, але й якісна та професійна соціальна аналітика. Науковці зауважують про значущість аналітичної діяльності у процесі законотворення [2]; при формуванні силових структур [3]; важливість формування аналітичної компетентності у майбутніх фахівців у сфері інформаційно-аналітичної діяльності – здобувачів вищої освіти певних спеціальностей [4]. Це актуалізує концептуальне дослідження вразливості уяви соціальних аналітиків про воєнні конфлікти (особливо під час повномасштабної збройної агресії Росії проти України, що триває з 24.02.2022 р.).

По-перше, про розмаїття уявлень щодо воєн, які супроводжують людство протягом всієї його історії, свідчать узагальнення, представлені, зокрема, у таких виданнях, як

“Фрази письменників про жах війни. Найяскравіші висловлювання про війну”¹ та “Висловлювання та афоризми про мир і війну”². Поширеними є два висловлювання, що стосуються теми статті. Одне з них акцентує увагу на зацікавлених сторонах війни і належить А. Барбюсу: “Війна буде повторюватися до тих пір, поки питання про неї буде вирішуватися не тими, хто помирає на полі бою”. А друге стосується оцінювання війни в термінах “правда – брехня (дезінформація)” і належить В. Черчиллю: “Першою жертвою війни стає правда”. Соціальна аналітика включена в процеси дослідження соціальних і гуманітарних вимірів війни (суто воєнними та військовими питаннями опікуються військові аналітики), а також її інформаційного супроводу.

По-друге, підвищення уваги теоретиків і практиків до питання теоретико-методологічного й методичного прогнозування воєн, зокрема, підготовки до гібридності воєнних протистоянь і попередження їх руйнівних соціальних наслідків. Для аналізу воєнної активності у сучасному світі експерти поділяють війни на такі види: світові війни (переважно між кількома коаліціями), регіональні війни, локальні війни, міждержавні війни (зокрема, у фазі низької інтенсивності), війни між державою та коаліцією, іноземна інтервенція, громадянська війна (різного рівня інтенсивності, включно із зовнішнім втручанням) [5, с. 5]. В Україні широкому загалу доступне видання “Індекс війни”, в якому публікуються підсумки моніторингу воєнних конфліктів у світі за минулий рік і прогнозується розгортання подій у майбутньому. Розрахунки та прогнози здійснює Недержавний аналітичний центр “Українські студії стратегічних досліджень”, що реалізує щорічний проєкт з моніторингу воєнної активності у світі та розраховує Індекс війни. Цей індекс визначається на основі аналізу конфліктів у світі за попередній рік за допомогою індикаторів, “які окреслюють сутність, протікання конфлікту, його значення для регіональної та глобальної безпеки (зокрема аналізується інтерес у цих конфліктах з боку Росії, США, Китаю, Туреччини та інших країн), класифікацію їх за рівнем напруженості: від найгарячіших до протистоянь мінімального рівня” [5, с. 6].

Тему війни Г. Почепцов аналізує в її інформаційному й смислово-контекстах [6; 7]. Війна розглядається як конфлікт. Так, А. Багінський розкрив еволюцію теорій конфліктів і миру у другій половині ХХ ст., виділивши два підходи до періодизації теорій миру та конфліктів і декілька “поколінь теорій” [8]. М. Шульга вказує на антиінтеграційні наслідки воєнного конфлікту [9].

Чимало публікацій присвячено війнам сучасного інформаційного суспільства, у яких розглядається природа війн, стратегії та технології, протидія насильству та безпекові питання в сучасних війнах [10]; специфіка інформаційних мережевих війн [11].

Війна також трактується як фактор сили в сучасному світі. На думку О. Панфілова та Л. Петрової, в такому ракурсі вона “...об’єктивується у вигляді загрози війни, вторгнення, провокації, нападу, агресії, нанесення ударів тощо. До практичних завдань реалізації

¹ Фрази письменників про жах війни. Найяскравіші висловлювання про війну. URL: <https://ecoohotnadzor31.ru/uk/frazy-pisatelei-ob-uzhase-voiny-samy-e-yarkie-vyskazyvaniya-o-voine-vyskazyvaniya-russkih-pisatelei-o-v.html>

² Висловлювання та афоризми про мир і війну. URL: <https://syzpc.ru/plumbing/vyskazyvaniya-i-aforizmy-o-mire-i-voine-aforizmy-o-voine-vragi-i-nedrugy-dany/>

воєнної сили належать такі: захоплення ініціативи та досягнення воєнно-політичної переваги над супротивною стороною, зазіхання на суверенітет, територіальну цілісність; дестабілізація внутрішньої обстановки, примус до зміни політичного курсу або економічної політики тощо” [12, с. 120]. М. Требін та О. Панфілов виокремили та охарактеризували чотири основні тенденції застосування сили в міжнародних відносинах. “Тенденція перша стосується застосування “жорсткої сили” на міжнародній арені. Термін “жорстка сила” розуміється як форма влади, що пов’язана та використовується із застосуванням військово-політичного або економічного примусу для корекції поведінки й інтересів інших сил... Друга тенденція визначає застосування “м’якої сили” на міжнародній арені... Третя тенденція – застосування “розумної сили”... Четверта тенденція стосується “перетікання” сили в міжнародних відносинах до недержавних акторів, груп і окремих індивідів. Такого роду “дифузія сили”...” [13, с. 123–128]. Війна трактується і як збройне насильство [14]. Виокремлення цих тенденцій поглиблює аналітику війни, хоча потребує визначення обмежень їх застосування в конкретному часовому просторі.

Сучасним трендом є також активізація інформаційної складової воєн. М. Житарюк довів, що “російське телебачення та інтернет, включно із соціальними мережами, перетворились із засобів інформування та способів комунікації на глобальні й тотальні фейкомети” [15, с. 63]. Ми поділяємо думку М. Житарюка, який переконливо розмежує низку понять, що використовуються при дослідженні інформаційної складової воєнних конфліктів: фактчекінг; перевірка фактів; журналістське розслідування; деза, дезінформаційна робота на території противника; аналітика. Аналітику він розглядає, з одного боку, як найдосконаліший метод наукового дослідження, а з другого, – цей метод “...зовсім не масовий, тобто складний, непублічний, непопулярний з погляду обивателя. Найефективніший і доволі часто незамінний у врахуванні позицій і виробленні стратегій повноважними в ухваленні рішень людьми” [15, с. 54–55]. Аналітика воєн має здійснюватися на професійній основі, відповідати критеріям наукового пізнання.

О. Річмонд поглиблює уявлення про ліберальні та неоліберальні версії миру й зазначає про вплив на концептуалізацію миру постколоніальних і цифрових подій, нових теорій та конструктивів (таких як навколишнє середовище, актори, мережі, мобільність і технології) [16].

Науковці зазначають великий діапазон понять “аналітика”, “інформаційно-аналітична діяльність”, “актуалізація операційної аналітики” [17]. О. Мандзюк виявив правову природу аналітичної діяльності й головні принципи організації інформаційно-аналітичного процесу [18]. Сутність, методи, тренди розвитку сучасної аналітики розглянуто у працях В. Варенко [19; 20]. У дискусії про нове наукове переосмислення миру тема аналітики має посісти важливе місце, з огляду на її системоутворюючу роль у міждисциплінарному дослідженні війни та миру. Проте вразливість соціальної аналітики в цілому і стосовно практик війни та миру все ще не стала предметом спеціального вивчення. Потребує також уточнення поняття “соціальна аналітика” та визначення рис соціальних аналітиків, що працюють над проблемами війни.

Мета статті – дослідити сутність, чинники, прояви, типи вразливості уяви соціальних аналітиків про війну та запропонувати напрями її подолання (зменшення).

Насамперед, уточнимо поняття “соціальна аналітика”, “інформаційно-аналітична діяльність”.

Соціальну аналітику ми розглядаємо як систему міждисциплінарних знань про соціальне (явища, процеси, інститути) в різних соціальних практиках, яка дозволяє комплексно та системно описувати, пояснювати та прогнозувати їх функціонування й розвиток в умовах багатofакторних впливів; надавати інформаційно-консалтингові послуги.

Концептуалізація війни в аналітиці відбувається в різних теоретико-методологічних вимірах.

Історичний вимір аналітики війни фіксує воєнні події і дозволяє простежити зміну характеристик війни при переході від одного історичного етапу до іншого, тобто провести розвідку з питань війни та миру [21]. Дослідження істориків базуються на історичних джерелах, розкривають механізм формування воєнного міфу в різних країнах і тим сприяють подоланню мілітаризації світогляду [22], як це зроблено авторами книги “Навігатор з історії України “Світові війни” [23].

У філософському вимірі присутній онтологічний підхід [24], єдність історичного й логічного, осмислення війни під кутом зору її причин і наслідків, загальних характеристик та смислів [25]. Важливим є філософське осмислення війни, здійснене німецьким офіцером і письменником Е. Юнгером, особливо на його аналіз обмеженості ідей і діяльності пацифістів [26].

Соціологічний вимір війни здатний розкрити її ціннісне підґрунтя, а також її руйнівний вплив на усталений суспільний розвиток людства; на трансформацію соціальних інститутів, що перелаштовуються на рейки війни. Затребуваність, сутність, специфіку аналітичного проєкту в соціології ґрунтовно дослідив Р. Савчинський. Він зазначив, що аналітична соціологія позиціонується як стратегія, яка дає змогу продукувати та верифікувати пояснювальні соціологічні теорії [27, с. 61]. Це стосується і проблеми усталеного мирного розвитку суспільства без руйнації, що спричиняє використання військової зброї. Про практичний аспект соціологічного знання про війни зауважує І. Рущенко: “війни нового покоління потребують широкого спектра соціального знання”, тобто соціальної аналітики. Він закликає соціологів “співпрацювати з урядами та оборонними структурами як військових експертів і розробників відповідних інформаційних і соціальних технологій” [28, с. 44]. Проте соціологів варто віднести до соціальних аналітиків і експертів, а не військових. Плідним виявився здійснений І. Рущенком цивілізаційний підхід до війни [29]. Соціологія гібридної війни О. Панфіловим і О. Савченко розглядається з точки зору технологічності “м’якої сили”, засобів впливу на суспільні процеси й життєдіяльність людей [30]. В Україні під час війни, яку розв’язала Росія ще у 2014 р. і почала повномасштабне вторгнення 24.02.2022 р., аналітики мають змогу використовувати соціологічні дані, отримані під час загальнонаціональних опитувань [31].

Економічний вимір війни акцентує увагу на її матеріальному та фінансовому забезпеченні і втратах для сторін війни. Фіксується глобальний військовий тягар. База даних військових витрат SIPRI, яка надає дані про військові витрати за країнами за 1949–2021 рр., свідчить про зростання світових військових витрат з 2015 р. На цей тренд не вплинула навіть пандемія COVID-19 і пов’язані з нею економічні проблеми. “У 2021 р. світові військові витрати становили 2113 млрд дол. і були на 0,7% вищими, ніж у 2020 р.,

на 12% більшими, ніж у 2012 р. ...Світові військові витрати як частка світового валового внутрішнього продукту (ВВП) досягли 2,2% порівняно з 2,3% у 2020 р. Середні військові витрати як частка державних витрат у 2021 р. залишилися такими самими, як і в 2020 р., на рівні 5,9%” [32]. Війну часто супроводжують неправові економічні практики, як легальні, так і нелегальні способи отримання доходів [33].

Соціально-психологічний вимір війни зосереджений, насамперед, на розробці заходів психологічного впливу під час інформаційної війни. Такими заходами є: ідеологічна деструкція і підлив культури та національної самобутності народу противника; маніпулювання громадською думкою, хаотизація життя на території ворога; поширення негативного іміджу противника; підтримка політичної нестабільності, конфліктності, недовіри та ворожечі; втручання в інформаційне забезпечення органів влади й управління; провокування зіткнень на соціально-політичному й релігійному підґрунті; мобілізація опозиційних угруповань (рухів); вплив на спосіб життя та світогляд людей через ціннісні зміни; сприяння поразці ворога та втраті ним волі до перемоги; зниження бойового потенціалу супротивника завдяки підризу моральності населення [34, с. 21].

Політичний вимір війни включає її розгляд у контексті владних відносин, політичних режимів, принципів демократичного устрою [35].

Етико-культурний вимір війни привертає увагу до її гуманітарної складової, збереження культурної спадщини, дотримання етичних принципів і правил ведення війни [36]. Актуалізовані питання відповідальності, довіри, етичної оцінки збройного насильства, етичного виправдання, засудження військових зіткнень, зміни критеріїв “справедливої війни” [37].

Виявимо спільні риси цих вимірів. По-перше, практично у всіх зазначених теоретичних підходах до війни робиться спроба аналітичної уяви, яка базується на теоретико-методологічних підходах і методичних можливостях та обмеженнях окремих наукових галузей. По-друге, тема війни розглядається в системній дихотомії “війна – мир” з акцентуванням на “розмитості” меж між війною і миром у сучасному світі та розколотому суспільстві. По-третє, підкреслюється гібридність форм війни та миру. По-четверте, відбувається пошук механізмів переходу від “культури війни” до “культури миру”. До таких механізмів належать активна толерантність і протидія в різних формах і різними засобами милітаризованому світогляду.

Соціальна аналітика не може ігнорувати сучасні типи війн. Вважається, що в цій царині найглибше розробленою є теорія звичайної війни, що запропонована військовими аналітиками, та теорія конвенційної війни [38]. Наразі соціальні аналітики мають справу з гібридними війнами, компонентом яких є інформація й інформаційні війни.

Можна визначити щонайменше чотири основні типи вразливості уяви аналітиків про війни.

1. *Вразливість, зумовлена неготовністю (як професійно-кваліфікаційною, так і особистісною) експертів співпрацювати в міждисциплінарному просторі*, оскільки тема війни є різноплановою й багатогранною за своєю соціальною обумовленістю, науковим дослідженням і наслідками реалізації управлінських рішень, прийнятих на основі аналітичних проєктів.

2. *Інформаційно-комунікативна вразливість.* Аналітика й інформація взаємозалежні (особливо в сучасному цифровому суспільстві), а самі аналітики мають володіти методами збору, аналізу, збереження, поповнення інформації. Для аналітичної діяльності необхідна інформація, що відповідає, насамперед, таким критеріям, як актуальність, достовірність, правдивість, оперативність, об'єктивність, комплексність, структурованість, звичність за формою для користувачів. Наразі йдуть активні пошуки нових методів збору такої інформації, у тому числі нестандартних і навіть нелегітимних (приховане вивчення об'єкта; збирання інформації під прикриттям; агентурні дані; технічні канали несанкціонованого зчитування інформації тощо) [39], що спричиняє ризики для аналітиків. Соціальні аналітики стикаються з необхідністю володіти методами консолідації інформації. “Консолідована інформація – міжгалузєва сфера діяльності інформаційних аналітиків, здатних забезпечити генерацію нових знань і інформаційну підтримку під час прийняття рішень. У європейській системі організації праці спеціалісти з консолідації інформації обіймають посади: керівника знаннями; аналітика; менеджера по роботі з інформацією; редактора контенту; архітектора знань; журналіста проєктів” [40, с. 274].

3. *Вразливість соціально-технологічна.* Уява про війну на рівні повсякденності та на науковому рівні для сучасного аналітика є важливою, проте недостатньою без виходу на соціально-технологічний рівень, на який орієнтуються управлінці при прийнятті рішень.

4. *Вразливість, зумовлена несформованістю аналітичних спільнот і слабкою їх затребуваністю й інституційною підтримкою.* Формування аналітичних спільнот, як суб'єктів аналітичної діяльності, що покликані забезпечувати зацікавлених в аналітиці індивідів, груп, організацій аналітичними послугами, відбувається цілеспрямовано. Такі спільноти часто називають “мозковими центрами”, “фабриками думок”. О. Мандзюк наводить основні організаційні форми аналітичних спільнот, серед яких найпоширенішими є “інститути (бюро досліджень); аналітичні служби в організаціях; аналітичні фундації та спеціалізовані фонди; аналітичні центри; таргетинг-центри; ради, комітети, організації зі спеціалізованих досліджень; асоціації, експертні групи аналітиків тощо” [41, с. 53]. У міжнародній практиці аналітичні спільноти (центри) рейтинуються, що дозволяє користувачам їхніх аналітичних послуг робити свій вибір³. За даними дослідження, проведеного в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів, яку виконує Міжнародний фонд “Відродження” у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні, в Україні основними проблемами аналітичних центрів є “...обмежені фінансові можливості; дефіцит кваліфікованих експертів; часові обмеження (вимога оперативності надання аналітики); доступ до даних, адже державна статистика часто є ненадійною, а на місцевому рівні взагалі відсутньою; потреба в інноваційних підходах і використанні міжнародного досвіду; пошук фінансування на проведення досліджень

³ Найкращі аналітичні центри світу: оприлюднений щорічний рейтинг Джеймса МакГанна. *think twice UA*. 2020, 30 січ. URL: <https://thinktwiceua.org/uk/uncategorized/najkrashhi-analitychni-tsenry-svitu-oprylyudnenyj-shhorichnyj-rejtyng-dzhejmsa-makganna/>

і операційну діяльність; труднощі забезпечення ефективної комунікації з клієнтами й отримання адвокатських послуг. Одним з найскладніших завдань для аналітичних центрів залишається подання комплексних досліджень у простій для сприйняття формі, доступній громадськості та ЗМІ” [42].

Автори статті пропонують такі напрями подолання вразливості соціальних аналітиків:

1. Актуальним завданням залишається створення сучасної інфраструктури аналітичної діяльності, на чому наполягав Ю. Сурмін [43].

2. Технологізація роботи аналітика з інформацією як при її розробці, збереженні, так і при використанні. Л. Демчина виокремила такі три проблеми-напрями удосконалення роботи з аналітичною інформацією, що використовується при прийнятті управлінських рішень органами місцевого самоврядування: наявність нормативно-методичної забезпеченості інформаційно-аналітичної діяльності як єдиної системи; професіоналізація інформаційно-аналітичної діяльності завдяки створенню системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців-аналітиків; урізноманітнення та підвищення змістовності аналітичних документів [44, с. 37].

3. Зусилля мають бути спрямовані на підвищення якості соціальної аналітики й професіоналізму аналітиків, а також на підвищення ролі в соціальній аналітиці аналітичних спільнот, використання у сфері стратегічних комунікацій і консалтингу з питань війни та миру в умовах інформаційного суспільства потенціалу недержавних аналітичних центрів, останні “...нині розглядаються як інтелектуальний ресурс, який дає змогу вирішувати як тактичні, так і стратегічні завдання будь-якого рівня” [45, с. 55]. Нині формується глобальна аналітична спільнота. Нові можливості перед аналітичними організаціями відкривають “стрімкий розвиток науки про дані – акумуляція “великих даних”, застосування щодо них технологій машинного навчання, а також розширення сфери застосування підходу до вироблення рішень, обґрунтованих даними” [46].

4. Усунення псевдоаналітиків з простору надання аналітичних послуг. Наприклад, “Тексти” зібрали й оприлюднили дані (довідку й історію діяльності) про 118 організацій та 223 персоналій, які займалися сумнівними соціологічними опитуваннями та прихованим піаром політиків протягом останніх 15 років⁴.

Оскільки наразі відсутня загальноприйнята класифікація соціальних аналітиків, доцільно звертатися до інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності найвідоміших та найактивніших представників суспільних і поведінкових наук. Аналітик К. Зарембо та група дослідників розробили принципи, алгоритм підготовки доступного та легкого для сприйняття навіть пересічними громадянами аналітичного тексту [47]. Водночас без відповідної якості аналітики, яку здатні підготувати лише професіонали з навичками публічної комунікації, така аналітика є вразливою, оскільки таким чином зростає, як показав Н. Томас, хибний інтелектуальний егалітаризм і, як наслідок, виникають так звані “диванні експерти” [48].

⁴ Продавці рейтингів. База псевдосоціологів та прихованих піарників. *Texty.org.ua*. URL: <https://texty.org.ua/d/socio/>

Особлива роль у поширенні ідей та інформації щодо війни та миру в публічному просторі належить так званим публічним інтелектуалам, частина з яких наполегливо намагається презентувати себе як аналітиків. Проте до цього часу немає навіть чіткого визначення цієї соціальної групи, її специфіки, місії та ролі в публічній комунікації із складних для розв'язання суспільних проблем, які загострюються до, під час і після воєн. Як наслідок, створюється проблемна ситуація, сутність якої полягає в невідповідності між важливістю публічності в розбудові демократичного суспільства і роллю задіяних у цьому процесі численних аналітиків, експертів.

Т. Василевська окреслила основні лінії тривалої міждисциплінарної дискусії щодо призначення публічних інтелектуалів у ситуації, коли перед людством, за її визначенням, постали три глобальні виклики – невизначеність, багатоманітність, складність. Ці риси привертають увагу і до неоднозначності, багатоманітності й складності покликання публічного інтелектуала як ученого та політика, тобто до його дуальності, професіоналізму, моральності й компетентності, зокрема щодо проблеми війни. Функціонал публічного інтелектуала відрізняється від функціоналу інших суб'єктів інформаційних відносин, насамперед, в царині “виконання важливої публічної функції: вони обговорюють й надають оцінки явищам і процесам суспільного життя. Не збирають і висвітлюють факти, як це роблять представники ЗМІ, а формулюють судження про факти” [49, с. 289]. Однак потребує уточнення теза про те, що “...нині роль інтелектуалів не завершується на етапі осмислення певних процесів, вона переходить у поведінкові сфери” [49, с. 290]. Цей висновок варто поширити на діяльність усіх груп соціальних аналітиків, які виконують не тільки дослідницьку, але й практично-перетворюючу функцію.

Сутнісно-змістовна підготовленість полягає в усвідомленні аналітиками традиційного та інноваційного в сучасній війні, в осмисленні її характеру й змісту, особливо в умовах асиметричності війни [50]. Тому серед основних вимог до аналітиків війни як суб'єктів інформаційних відносин має бути сформованість і розвиненість таких компетентностей:

– *інформаційно-аналітичної* компетентності як здатності аналітика проводити теоретичне й емпіричне у дослідженнях проблем війни, адже “...в науках аналітичного напрямку (зокрема в аналітичній соціології) відбувається як поділ, так і інтеграція пізнання (знання) вченого-теоретика та вченого-емпірика” [51];

– *цифрової компетентності* – здатності аналітика до аналітичного оброблення інформаційних потоків, до роботи з нейронними мережами, що використовують ідеї штучного інтелекту [52].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналітичні проєкти в різних соціальних науках з'явилися, з одного боку, як реакція на кризу в знанні про суспільні явища, процеси, інститути, а з іншого, – у відповідь на практичні потреби забезпечити аналітикою ті структури, інституції, які приймають управлінські рішення, транслюють їх та мобілізують індивідів і спільноти різного рівня на реалізацію цих рішень з метою суспільних перетворень.

Існування чотирьох основних типів вразливості уяви соціальних аналітиків війни зумовлені неготовністю експертів співпрацювати в міждисциплінарному просторі із

застосуванням міждисциплінарного підходу, несформованістю аналітичних спільнот і слабкою їх затребуваністю й інституційною підтримкою, недостатньою розвиненістю інформаційно-аналітичної та цифрової компетентностей зазначених суб'єктів інформаційних відносин. Для подолання вразливості соціальних аналітиків пропонуються такі напрями: створення сучасної інфраструктури аналітичної діяльності; технологізація роботи з аналітичною інформацією при її розробці, збереженні та використанні; підвищення професіоналізму аналітиків у частині формування та розвитку інформаційно-аналітичної й цифрової компетентностей; усунення псевдоаналітиків з простору надання аналітичних послуг.

Соціальна аналітика стає актуальним інструментом не лише дослідження війни, але й попередження руйнівного впливу збройних протистоянь на усталений розвиток і навіть саме існування суспільства.

Експерти-аналітики мають бути символом правди, відповідальності, довіри. Перспективним напрямом досліджень може стати розробка технологій підвищення іміджу й репутації соціального аналітика як провідника миролюбності та гуманності в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Поліщук О.М., Свешніков С.В., Бочарніков В.П. Погляди на побудову системи аналітичної підтримки формування воєнної політики України. *Гілея: наук. вісник*: 2020. Вип. 156. № 5. С. 332–338.
2. Осядла М.В. Роль та значення аналітичної діяльності у процесі законотворення. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 218–222. <https://doi.org/10.33.66.3/2524-017X-2019-10-218-222>
3. Мейко О.В. Сутність інформаційно-аналітичної діяльності у прийнятті рішень щодо формування структур прикордонних підрозділів. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 176–180. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.27>
4. Штика Ю.М. Особливості формування аналітичної компетентності у студентів економічних спеціальностей. *Фізико-математична освіта*. 2019. Вип. 1 (19). С. 210–214. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2019-019-1-033>
5. Сиротюк Ю., Олійник Ю. Індекс війни. Річник 2021. Недержавний аналітичний центр “Українські студії стратегічних досліджень”. 72 с. URL: <https://ussd.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Indeks-viy-ny-2021.pdf>
6. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Києво-Могилянська академія, 2015. 498 с.
7. Почепцов Г. Сенси і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. Київ: Києво-Могилянська академія, 2016. 316 с.
8. Багінський А. Еволюція теорій врегулювання збройних конфліктів у другій половині ХХ сторіччя. *Вісник НТУУ “КПІ” Політологія. Соціологія. Право*. 2020. № 3 (47). С. 37–42. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.3\(47\).229104](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.3(47).229104)
9. Шульга М. Перешкоди на шляху інтеграції суспільства в умовах воєнного конфлікту. *Збір соціальної матриці: монографія*. Київ: Інститут соціології НАН України, 2018. С. 183–204.
10. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія / за ред. В.А. Кротюка. Харків: Факт, 2021. 592 с.
11. Курбан О. Інформаційні війни у соціальних онлайн-мережах. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2017. 392 с.
12. Панфілов О.Ю., Петрова Л.О. Фактор воєнної сили в сучасних міжнародних відносинах. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2020. № 4 (47). С. 112–126. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.47.218965>
13. Требін М.П., Панфілов О.Ю. Сучасні тенденції застосування сили в міжнародних відносинах.

- Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2021. Т. 2. № 49. С. 119–138. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.49.229784>
14. Бадер А.В. Сутнісні основи війни як виду зовнішнього збройного насилля. *Гілея: науковий вісник*: 2020. Вип. 154. № 3. С. 262–268.
  15. Житарюк М. Інформаційно-психологічна складова агресії РФ проти України й Заходу (2014–2020 рр.) та способи протистояння. *Український інформаційний простір*. 2020. № 1. С. 51–70.
  16. Richmond O.P. *Peace in International Relations*. 2nd Edition. London: Routledge, 2020. 330 p. <https://doi.org/10.4324/9781351127226>
  17. Варенко В.М. Операційна аналітика як сучасний тренд. *Гілея: науковий вісник*: 2019. Вип. 148. № 9. Ч. 2. С. 37–40.
  18. Мандзюк О. Поняття та зміст аналітичної діяльності. *Інформаційне право*. 2017. № 10. С. 171–176.
  19. Варенко В.М. Аналітика: сучасні тенденції та виклики. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 1. С. 118–123. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2019.165334>
  20. Варенко В.М. Методи системного аналізу в аналітиці. *Вісник книжкової палати*. 2019. № 10. С. 43–47.
  21. Саранов С.В. Історіографічні аспекти проблеми співвідношення категорій “миру” та “війни” у “Государі” Макіавеллі та “Політичному заповіті” Рішельє. *Гілея: науковий вісник: Історичні науки*. 2022. Вип. 167-168 (12-1). С. 62–66.
  22. Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі: матеріали міжнар. наук. конф. пам'яті Митрополита Андрея Шептицького. 30 листопада – 1 грудня 2015 р. / за ред. Л. Фінберг. Київ: Дух і Літера, 2016. 448 с.
  23. Маєвський О., Мерзиевська В., Цеунов І., Житня-Кебас Д. Навігатор з історії України “Світові війни”. Київ: Портал, 2022. 299 с.
  24. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія. Київ: НІСД, 2019. 560 с.
  25. Панфілов О.Ю., Кротюк В.А. Сучасна війна: проблема осмислення характеру та змісту. *Наука і техніка Повітряних сил Збройних сил України*. 2010. № 1 (3). С. 47–52.
  26. Юнгер Е. Війна як внутрішнє переживання. *Стилет і стилос*, 2022. 136 с.
  27. Савчинський Р. Проект аналітичної соціології, або у пошуках відповіді на питання “чому?”. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2018. № 1. С. 46–64.
  28. Рущенко І.П. Соціологія на війні. *Український соціологічний журнал*. 2017. № 1-2. С. 43–52.
  29. Рущенко І. Війна цивілізацій. *Анатомія російсько-українського конфлікту*. Київ: Києво-Могилянська академія, 2020. 436 с.
  30. Панфілов О.Ю., Савченко О.О. Соціологічний аспект у змісті сучасної гібридної війни. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2022. № 1 (52). С. 210–222. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.52.249948>
  31. Десяте загальнонаціональне опитування: Ідеологічні маркери війни. 27 квітня 2022. *Рейтинг*. 03.05.2022. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ideological_markers_ua_042022_press.pdf
  32. Lopes da Silva D., Tian N., Béraud-Sudreau L., Marksteiner A., Liang X. Trends in World military Expenditure, 2021. <https://doi.org/10.55163/DZJD8826>
  33. Верховод Л. Війна та економіка: легальні та нелегальні практики отримання доходів. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2020. № 23 (8). С. 14–25. <https://doi.org/10.15421/172071>
  34. Хорошко В.О., Хохлачова Ю.Є. Інформаційна війна. Захист від деструктивних інформаційно-психологічних впливів. Ч. 2. *Безпека інформації*. 2019. Т. 25. № 1. С. 18–23. <https://doi.org/10.18372/2225-5036.25.13666>
  35. Коротков Д.С. Феномен війни в контексті демократичної парадигми. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. № 1. С. 45–51.

36. Чуприна Ю.В. Концептуалізація феноменів “війни” та “миру”: етико-культурний вимір. *Питання культурології*. 2021. № 38. С. 216–225. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.245954>
37. Кравченко В.Ю., Пашенко В.І. Практика та теорія “справедливої” війни в ХХІ столітті. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016. № 1. С. 4–12.
38. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
39. Варенко В., Свердлик З. Нестандартні методи збору інформації в аналітиці. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2019. № 7. С. 11–25. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-11-25>
40. Сидоренко Т. Консолідація інформації як основа розвитку інформаційного суспільства ХХІ століття. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 1 (12). С. 270–293. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-12-270-293>
41. Мандзюк О.А. Міжнародний досвід правового регулювання діяльності аналітичних спільнот. *Наукові праці Національного університету “Одеська юридична академія”*. 2019. Т. 25. С. 49–58.
42. Єсмуханова Ю. Оцінка досліджень у сфері публічної політики в Україні. Попит і пропозиція на ринку аналізу політик. 2019. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2019/10/-ttid_report_osinka_ukr_pr_03.pdf
43. Сурмін Ю.П. Аналітика державного управління: сутність і тенденції розвитку. *Інформаційний менеджмент*. 2012. № 10. С. 20–27. URL: <http://www.academy.gov.ua/>
44. Демчина Л.І. Аналітична інформація як засіб підготовки управлінських рішень органами місцевого самоврядування. *International Academy Journal Web of Scholar*. 2020. Vol. 4 (46). P. 32–37. https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/30042020/7044
45. Міненкова П.В. Недержавні аналітичні центри в системі стратегічного політичного консультування: реалії постіндустріального суспільства. *Регіональні студії*. 2020. № 20. С. 51–55. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2020.20.8>
46. Якименко Ю., Рачок А. Аналітичні центри сьогодні й завтра: погляд з України. *Разумков Центр*. 01.07.2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/analitichni-tsentry-sogodni-i-zavtra-poglyad-z-ukrainy>
47. Зарембо К. Писати аналітику може кожен. Київ: Віхола, 2021. 224 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/pisati-analitiku-mozhe-kozhen.html>
48. Ніколс Т. Диванні експерти. Як необмежений доступ до інформації робить нас тупішими. Київ: Наш Формат, 2019. 240 с.
49. Василевська Т. Публічні інтелектуали: в пошуках призначення. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 1. С. 281–292.
50. Кіндратець О.М. Причини, методи і результати використання стратегії виснаження в асиметричних війнах. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2020. № 2. С. 42–55.
51. Казаков В. Що таке аналітична соціологія? *Соціальні виміри суспільства*: 2019. Вип. 11 (22). С. 158–166.
52. Гловацький В. Сучасні інформаційно-аналітичні системи обробки даних і прогнозування. *Безпека інформації*. 2016. Т. 22. № 2. С. 204–213.

Отримано 07.06.22

References

1. Polishchuk, O.M., Svieshnikov, S.V., Bocharnikov, V.P. (2020). Views on building a system of analytical support for the formation of Ukraine's military policy. *Hileia: nauk. visnyk: – Gilea: Scientific Bulletin*, 156, 5, 332-338 [in Ukrainian]
2. Osiadla, M.V. (2019). The role and significance of legislative analytical activity. *Almanakh prava – Almanac of Law*, 10, 218-222. <https://doi.org/10.33.66.3/2524-017X-2019-10-218-222> [in Ukrainian]
3. Meiko, O.V. (2020). The essence of information and analytical activity in decision making for the structure of border subsection structures. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and Public Administration*, 2, 176-180. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.27> [in Ukrainian]

4. Shtyka, Yu.M. (2019). Features of formation of analytical competence in students of economic specialities. *Fizyko-matematychna osvita – Physical and mathematical education*, 1 (19), 210-214. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2019-019-1-033> [in Ukrainian]
5. Syrotiuk, Yu., Oliinyk, Yu. (2021). War Index. Yearbook 2021. Information publication of the Non-Governmental Analytical Center "Ukrainian Studies of Strategic Studies". URL: <https://ussd.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Indeks-viy-ny-2021.pdf> [in Ukrainian]
6. Pocheptsov, H. (2015). Modern information wars. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian]
7. Pocheptsov, H. (2016). Meanings and wars: Ukraine and Russia in information and semantic wars. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian]
8. Bahinskyi, A. (2020). Evolution of theories of resolution of armed conflicts in the second half of the XX century. *Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo – Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Political science, Sociology and Law*, 3 (47), 37-42. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.3\(47\).229104](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.3(47).229104) [in Ukrainian]
9. Shulha, M. (2018). Obstacles to the integration of society in times of military conflict. In *Failure of the social matrix* (pp. 183-204). Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian]
10. Krotiuk, V.A. (Ed.). (2021). Wars of the information age: interdisciplinary discourse. Kharkiv: Fact [in Ukrainian]
11. Kurban, O. (2017). Information wars in social online networks. Kyiv: Kyiv University Publishing House. B. Hrinchenko [in Ukrainian]
12. Panfilov, O.Yu., Petrova, L.O. (2020). Factor of military power in modern international relations. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophies of law, political science, sociology*, 4 (47), 112-126. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.47.218965> [in Ukrainian]
13. Trebin, M.P., Panfilov, O.Yu. (2021). Modern power trends in international relations. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho – Bulletin of Yaroslav Wise National Law University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 2 (49), 119-138. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.49.229784> [in Ukrainian]
14. Bader, A.V. (2020). The essential foundations of war as a form of external armed force. *Hileia: nauk. visnyk: – Gilea: Scientific Bulletin*, 154, 3, 262-268 [in Ukrainian]
15. Zhytariuk, M. (2020). Information and psychological component of Russian aggression against Ukraine and the West (2014–2020): means of opposition. *Ukrainskyi informatsiynyi prostir – Ukrainian Information Space*, 1, 51-70 [in Ukrainian]
16. Richmond, O.P. (2020). Peace in International Relations. 2nd Edition. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351127226>
17. Varenko, V.M. (2019). Operational analytics as a modern trend. *Hileia: nauk. visnyk: – Gilea: Scientific Bulletin*, 148 (9), 2, 37-40 [in Ukrainian]
18. Mandziuk, O. (2017). The concept and content of analytical activities. *Informatsiine pravo – Information Law*, 10, 171-176 [in Ukrainian]
19. Varenko, V.M. (2019). Analytics: current trends and challenges. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia – Library Science. Documentation. Informology*, 1, 118-123. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2019.165334> [in Ukrainian]
20. Varenko, V.M. (2019). Methods of systems analysis in analytics. *Visnyk knyzhkovoï palaty – Bulletin of the Book Chamber*, 10, 43-47 [in Ukrainian]
21. Saranov, S.V. (2022). Historiographical aspects of the problem of the relationship between the categories of "peace" and "war" in Machiavelli's "Sovereign" and Richelieu's "Political Testament". *Hileia: nauk. visnyk. Istorychni nauky – Gilea: Scientific Bulletin. Historical sciences*, 167-168 (12-1), 62-66 [in Ukrainian]

22. Finberg, L. (Ed.). (2016). World War II and the fate of civilians in Eastern Europe: materials Intern. science. conf. in memory of Metropolitan Andrei Sheptytsky, 2015, November 30 – December 1. Kyiv: Spirit and Letter [in Ukrainian]
23. Maievskiy, O., Merzhyievska, V., Tseunov, I., Zhytnia-Kebas, D. (2022). Navigator on the history of Ukraine "World Wars". Kyiv: Portal Publishing House [in Ukrainian]
24. Parakhonskyi, B.O., Yavorska, H.M. (2019). Ontology of war and peace: security, strategy, meaning. Kyiv: SISR [in Ukrainian]
25. Panfilov, O.Yu., Krotiuk, V.A. (2010). Present-day war: problem of comprehension of character and maintenance. *Nauka i tekhnika Povitrianykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy – Science and Technology of the Air Force of Ukraine*, 1 (3), 47-52 [in Ukrainian]
26. Yunger, E. (2022). War as an inner experience. *Stiletto and Stylus* [in Ukrainian]
27. Savchynskiy, R. (2018). The analytical sociology project, or in search of the answer to the question "why?". *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh – Sociology: theory, methods, marketing*, 1, 46-64 [in Ukrainian]
28. Rushchenko, I.P. (2017). Sociology at war. *Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal – Ukrainian Sociological Journal*, 1-2, 43-52 [in Ukrainian]
29. Rushchenko, I. (2020). War of Civilizations. Anatomy of the Russian-Ukrainian conflict. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian]
30. Panfilov, O.Yu., Savchenko, O.O. (2022). Sociological aspect in the content of the modern hybrid warfare. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiologhiia – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophies of law, political science, sociology*, 1 (52), 210-222. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.52.249948> [in Ukrainian]
31. Tenth nationwide poll: Ideological markers of war. April 27, 2022. (2022, May 3). *Sociological group "Rating"*. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ideological_markers_ua_042022_press.pdf [in Ukrainian]
32. Lopes da Silva D., Tian N., Béraud-Sudreau L., Marksteiner A., Liang X. (2021). Trends in World military Expenditure. <https://doi.org/10.55163/DZJD8826> [in Ukrainian]
33. Verkhovod, L. (2020). The War and the economy: legal and illegal income practices. *Hrani: nauk.-teor. almanakh – Grani: scientific-theoretical. almanac*, 23 (8), 14-25. <https://doi.org/10.15421/172071> [in Ukrainian]
34. Khoroshko, V.O., Khokhlachova, Yu.Ye. (2019). Information war. Protection against destructive information and psychological influences. Part 2. *Bezpeka informatsii – Information security*, 25, 1, 18-23. <https://doi.org/10.18372/2225-5036.25.13666> [in Ukrainian]
35. Korotkov, D.S. (2018). The phenomenon of war in the context of the democratic paradigm. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty – International relations: theoretical and practical aspects*, 1, 45-51 [in Ukrainian]
36. Chupryna, Yu.V. (2021). Conceptualisation of the phenomena of "war" and "peace": ethical and cultural dimensions. *Pytannia kulturolohii – Issues in Cultural Studies*, 38, 216-225. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.245954> [in Ukrainian]
37. Kravchenko, V.Yu., Pashchenko, V.I. (2016). The practice and theory of "just" war in the XXI century. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu – Bulletin of Dnipropetrovsk University*, 1, 4-12 [in Ukrainian]
38. Gorbulin, V.P. (2017). World Hybrid War: Ukrainian Front. Kyiv: NISR [in Ukrainian]
39. Varenko, V., Sverdlyk, Z. (2019). Non-standard methods of information collection in analytics. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia – Society. Document. Communication*, 7, 11-25. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-11-25> [in Ukrainian]
40. Sydorenko, T. (2021). Consolidation of information as the basis of the development of the information society of the XXI century. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia – Society. Document. Communication*, 1 (12), 270-293. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-12-270-293> [in Ukrainian]

41. Mandziuk, O.A. (2019). International experience of legal regulation of analytical communities. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademiia" – Scientific works of the National University "Odesa Law Academy"*, 25, 49-58 [in Ukrainian]
42. Yesmukhanova, Yu. (2019). Evaluation of public policy research in Ukraine. Demand and supply in the market analysis policy. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2019/10/ttdi_report_ocinka_ukr_pr_03.pdf [in Ukrainian]
43. Surmin, Yu.P. (2012). Analytics of public administration: the essence and trends. *Informatsiinyi menedzhment – Information Management*, 10, 20-27 [in Ukrainian]
44. Demchyna, L.I. (2020). Analytical information as a means of preparing management decisions by local governments. *International Academy Journal Web of Scholar*, 4 (46), 32-37. https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/30042020/7044 [in Ukrainian]
45. Minenkova, P.V. (2020). Non-governmental think tanks in the system of strategic political consulting: the realities of post-industrial society. *Rehionalni studii – Regional Studies*, 20, 51-55. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2020.20.8> [in Ukrainian]
46. Yakymenko, Yu., Rachok, A. (2021, July 1). Analytical centers today and tomorrow: a view from Ukraine. *Razumkov Center*. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/analychni-tsenyry-sogodni-i-zavtra-pogliad-z-ukrainy> [in Ukrainian]
47. Zarembo, K. (2021). Everyone can write analytics. Kyiv: Vikhola. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/pisati-analitiku-mozhe-kozhen.html> [in Ukrainian]
48. Nikols, T. (2019). Sofa experts. How unrestricted access to information makes us duller. Kyiv: Our Format [in Ukrainian]
49. Vasylevska, T. (2018). Public intellectuals: in search of a destination. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen imeni I.F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific notes of the I.F. Kurasa Institute for Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 1, 281-292 [in Ukrainian]
50. Kindratets, O.M. (2020). Causes, methods and results of the use of depletion strategy in asymmetric wars. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of Yaroslav Wise National Law University. Series: philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 2, 42-55 [in Ukrainian]
51. Kazakov, V. (2019). What is analytical sociology? *Sotsialni vymiry suspilstva – Social dimensions of society*, 11 (22), 158-166 [in Ukrainian]
52. Hlovatskyi, V. (2016). Modern information and analytical systems of data processing and forecasting. *Bezpeka informatsii – Information security*, 22, 2, 204-213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bezin_2016_22_2_14 [in Ukrainian]

Received on 07.06.22